

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії

Со. ректора

О.Р. Копієвська

ПРОГРАМА

**вступного випробування
(фахового іспиту)**

**023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»
для здобувачів освітнього ступеня «Магістр»
на основі освітнього рівня «Бакалавр»
(освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст»)**

Ухвалено рішенням приймальної комісії
від 12 травня 2022 р.
Протокол № 3

Київ 2022

Перший проректор з науково-педагогічної роботи

Л. М. Степаненко

Відповідальний секретар приймальної комісії

Ю. В. Кратко

Директор інституту практичної культурології
та арт-менеджменту

С. І. Дичковський

Завідувач кафедри мистецтвознавчої експертизи

О. К. Федорук

1. Пояснювальна записка

Навчання за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» спрямоване на набуття компетенцій у галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Програма фахового випробування призначена для здобувачів освітнього ступеня магістр, спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв на основі освітнього ступеня бакалавр.

Програма містить вимоги до підготовки вступників, які розкривають їхній фаховий рівень (з навчальних дисциплін «Історія зарубіжного мистецтва», «Історія українського мистецтва», «Історія декоративного мистецтва», «Історія реставраційної справи»), а також рекомендовану літературу та критерії оцінювання відповідей вступників на фаховому випробуванні.

Вступне випробування за фахом для здобувачів, які бажають отримати освітній ступінь магістр зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» проводиться у формі тестування.

Питання теоретичного характеру дають змогу виявити рівень знань абітурієнтів з блоку мистецтвознавчих дисциплін.

Абітурієнти повинні володіти теоретичними знаннями та практичними навичками в галузі теорії та історії образотворчого, декоративного мистецтва й реставрації, отриманими як під час здобуття освітнього ступеня бакалавра, так і у неформальній освіті.

Знання, вміння, компетентності абітурієнтів, виявлені на тестуванні, оцінюються за 200-бальною шкалою згідно з відповіддями на кожне питання. За цих умов фаховою атестаційною комісією виставляється оцінка за визначеними критеріями.

2. Мета та завдання проведення вступного випробування

Основною метою фахового іспиту є перевірка теоретичних умінь, практичних навичок і творчих здібностей абітурієнта до науково-дослідницької діяльності у сфері мистецтвознавчих дисциплін.

Завдання проведення вступного випробування:

- виявити вміння абітурієнтів орієнтуватися в актуальних питаннях мистецтвознавства;
- розуміти роль мистецтва у формуванні сучасного світового культурного простору;
- оцінити рівень аналітичних здібностей абітурієнта, вміння мислити логічно;

- встановити рівень риторичної підготовки абітурієнта, вміння чітко сформулювати думки та стилістично грамотно викладати їх;
- визначити творчий потенціал абітурієнта у вирішенні нестандартних теоретичних завдань.

3. Програма для підготовки до вступного випробування зі спеціальності 023 «Образотворче, декоративне мистецтво, реставрація»

3.1. Історія зарубіжного мистецтва

Первісне мистецтво. Виникнення і розвиток художньої культури. Теорії походження. Періодизація розвитку первісного мистецтва та характеристика досягнень кожного періоду.

Мистецтво Давнього Єгипту. Періодизація художньої культури. Міф і канон. Синтез просторових мистецтв. Періодизація історії розвитку давньоєгипетського мистецтва та найвидатніші мистецькі досягнення кожного періоду. Особливості релігійних уявлень давніх єгиптян та їх відображення у художніх образах, канонах.

Мистецтво Стародавньої Греції та Давнього Риму. Роль художніх принципів античності в історії європейського мистецького розвитку. Особливості античної думки про мистецтво. Періодизація розвитку давньогрецького та давньоримського мистецтва та характеристика основних мистецьких досягнень кожного етапу. Роль античної міфології у формуванні художніх традицій та уявлень про прекрасне. Розвиток пластичних видів мистецтва. Досягнення живопису. Роздуми про прекрасне у філософських поглядах Сократа, Платона, Аристотеля. Вплив традицій античного мистецтва на художні традиції Європи.

Візантійська художня система, її особливості. Християнство як ідеологічна основа візантійської культури. Релігійно-філософські аспекти синтезу в мистецтві Візантії. Утворення Візантійської держави та становлення нового релігійного світогляду – християнства. Роздуми отців церкви про роль мистецтва в утвердженні християнських цінностей. Канон в мистецтві Візантії як втілення нової культурно-художньої парадигми. Досягнення архітектури (Храм Св. Софії в Константинополі), образотворче мистецтво (мозаїка, іконопис, книжкова мініатюра).

Мистецтво європейського Середньовіччя. Вплив візантійської культури на мистецтво Західної Європи та Київської Русі. Мистецтвознавчі судження у культурі Середньовіччя. Поширення християнства в країнах Європи та поширення візантійських художніх традицій. Основні стилістичні характеристики романіки та її прояви в мистецтві Західної Європи. Основні стилістичні характеристики готики та її прояви в мистецтві Західної Європи. Синтез архітектури та скульптури у культурі готичної доби. Роль мистецтва у репрезентації та проповідуванні християнських ідей.

Роль Дж. Вазарі у зародженні історичного мистецтвознавства як науки. Літературний спадок Дж. Вазарі як перший крок зародження мистецтвознавства.

Ренесанс в Італії. Виняткова епоха у розвитку мистецтва та мистецтвознавства. Періодизація Ренесансу в Італії та характеристика мистецьких досягнень кожного періоду. Титани італійського Ренесансу та їхня роль у розвитку європейського мистецтва. Відродження та запровадження нових художніх ідеалів, прийомів. Формування нової естетики.

Особливості мистецтва Північного Відродження. Релігійно-філософські аспекти. «Північний Вазарі» (Карел ван Мандер). Книга про художників. Вплив італійського Ренесансу на розвиток культурно-художнього життя країн Західної Європи. Засвоєння новітніх мистецьких традицій художниками Нідерландів, Німеччини, Франції та поєднання їх з готичним спадком й національними особливостями.

Бароко. Насиченість, видозміни і багатство мистецтва Нового часу. Різноманіття проявів у країнах Західної Європи. Становлення мистецтвознавства. Виникнення стилю бароко в Італії. Стилiстичні характеристики бароко та їхніх проявів в архітектурі та образотворчому мистецтві Італії та країн Європи. Видатні майстри доби бароко.

Художньо-естетичні принципи та напрямки мистецтва XVIII – першої половини XIX ст. Виникнення класицизму, основні стилістичні характеристики. Значення доробку італійських представників Ренесансу у процесі формування класицизму. Класицизм як вираз світоглядної системи Нового часу. Античність як ідеал мистецтва доби Просвітництва. Стиль ампір, його характеристики. Основні ідеї європейських просвітників. Значення ідей німецького мистецтвознавця Й. Вінкельмана, засновника сучасних уявлень про античне мистецтво.

Криза європейського раціоналізму та відображення її в художній культурі. Виникнення романтизму.

Імпресіонізм як напрям, його особливості та основні представники. Значення для подальшого розвитку мистецтва. Зародження імпресіонізму як реакція на академічний живопис та традиційні цінності європейського суспільства. Нові методи і прийоми у передачі мінливої дійсності. Досягнення французьких художників-імпресіоністів та вплив на подальший розвиток європейської художньої культури. Імпресіонізм як одна з передумов виникнення модернізму.

Постімпресіонізм. Основні представники напрямку, відмінність від творчих пошуків імпресіоністів та роль їхніх творчих пошуків у мистецтві ХХ ст. Відображення сутнісних станів життя та природи як головна мета художників-постімпресіоністів.

Стиль модерн в європейському мистецтві. Регіональні особливості окремих шкіл. Символ як таємна ідея – зміст творчості художників-символістів. Вплив французьких поетів на формування символізму як художньої течії. Взаємозв'язок символізму та модерну.

Основні принципи модерну як художнього стилю. Синтез мистецтва в архітектурі та живописі як основна риса модерну. Національні традиції в мистецтві модерну європейських країн. Стиль модерн в країнах Центральної та Східної Європи.

Еволюція системи жанрів в європейському мистецтві на межі ХІХ–ХХ ст. Визначення жанру. Принципи поділу на жанри та їхні особливості у кожному виді мистецтва.

Видатні мистецькі центри Центрально-Східної Європи на межі ХІХ і ХХ ст. Вплив національно-визвольних рухів на культурно-мистецьке життя Польщі, Чехії і Словаччини, Угорщини, Румунії, Болгарії. Формування національної самосвідомості і відображення цього процесу в художній творчості. Формування нової культури та мистецтва. Інтерес до національних основ, історичного минулого, народних характерів і звичаїв, фольклору, рідної природи.

Авангардні течії в європейському образотворчому мистецтві першої третини ХХ ст. Передумови виникнення авангарду як напрямку, що об'єднував різноманітні рухи. Вплив імпресіонізму та модерну. Світоглядні засади нового мистецтва. Авангардні течії на початку ХХ століття – фовізм, експресіонізм, кубізм, абстракціонізм, футуризм, дадаїзм, їхні провідні представники та основні творчі засади.

Особливості розвитку мистецтва другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Основні принципи постмодернізму та втілення їх у художньому житті. Основні напрями. Поняття трансавангарду. Contemporary art.

3.2. Історія українського мистецтва

Архітектура доби Київської Русі (вплив візантійської архітектурної традиції й становлення місцевої школи). Прийняття християнства та формування нових традицій і художньо-образної системи у культурі Київської Русі. Розвиток архітектури. Конструктивні та композиційні особливості давньоруських храмів. Формування власних архітектурних традицій. Софія Київська.

Лаконічність і чуттєвість в іконописі доби Київської Русі. Вплив візантійських традицій на іконописні школи Київської Русі. Перші іконописці Києво-Печерської лаври (Григорій та Аліпій). Іконографічний канон та його інтерпретація в роботах руських іконописців.

Мистецтво рукописної книги доби Київської Русі. Книга як візантійський спадок. Києво-Печерська лавра як осередок виготовлення книг. Книжкова мініатюра та особливості її виконання руськими майстрами. Відомі літописи та їхнє оздоблення.

Скульптура доби Київської Русі. Пластичне мистецтво та різьбярство в оздобленні давньоруських храмів. Заборона круглої скульптури. Рельєф – пластична окраса храмів. Матеріал, мотиви, техніка виготовлення. Орнаментальні та тематичні рельєфи храмів.

Українське мистецтво XIV – першої половини XVI ст. Архітектура. Вплив готичних традицій на українську архітектуру та їх поєднання з місцевими. Оборонна архітектура (Луцький замок, Острозький замок, Хотин, Кам'янець-Подільська та ін. фортеці). Іконопис. Ікона як найпоширеніший жанр живопису. Особливості іконографії. Західноукраїнські зразки іконопису (Волинська Богоматір, Юрій Змієборець). Вплив Ренесансу. Мистецтво книги. Львів та Острог – осередки української культури та мистецтв. Діяльність Ш. Фіоля та І. Федорова, перша друкована книга в Україні («Апостол», «Буквар»). Заснування друкарень в західноукраїнських містах.

Українське мистецтво другої половини XVI – першої половини XVII ст. Мистецтво «львівського Ренесансу». Визначні ренесансні пам'ятки. Синтез архітектури та скульптури. Значення комплексу Успенської церкви як особливої архітектурної пам'ятки.

Українське бароко. Суспільно-політичні умови розвитку українського мистецтва. Етапи розвитку. Основні пам'ятки. Національні особливості. Неповторність української барокової архітектури. Роль постаті Якова Суша для мистецтвознавства в Україні. Суспільно-політичні умови розвитку українського мистецтва. Бароко в Україні: європейське бароко, так зване українське бароко, козацьке бароко – художньо-стилістичні особливості. Роль П. Могили та І. Мазепи в культурно-художньому житті України. Вплив

народного дерев'яного зодчества на барокову кам'яну архітектуру України. Барокові храми Києва, Чернігова, Харкова та ін. міст Східної України.

Іконопис українського бароко. Змістовність і експресія. Вплив народного малярства. Нові іконографічні сюжети. Іконописна творчість І. Рутковича. Йов Кондзелевич – видатний український іконописець. Мистецтво іконостасу.

Винятковість й образність мистецтва української барокової гравюри. Виділення гравюри як самостійного різновиду графічного мистецтва другої половини XVII ст. Використання різноманітних технік в оздобленні книг (ксилографія, гравюра на міді, офорт). Друкування тематичних аркушів – «тези», «конклюдії». Ілюстрування Києво-Печерського патерика (Олександр та Леонтій Тарасевичі). Майстерність гравюр І. Щирського.

Український портрет XVII – XVIII ст. Його види. Причини розвитку портретного живопису. Особливості розвитку портретного мистецтва на західноукраїнських землях (шляхетський портрет, домовинний). Портрет в мистецтві Лівобережної України другої половини XVII ст. Портрети-парсуни, ктиторські портрети. Герб в портреті. Поширення традицій українського портретного живопису в російському мистецтві внаслідок переїзду майстрів.

Мистецтво України першої половини XIX ст. Розвиток архітектури: палацево-паркові комплекси у стилі класицизму. Вплив творчості Т. Шевченка на розвиток образотворчого мистецтва України.

Мистецтво України другої половини XIX – початку XX ст. Етнографічні дослідження української інтелігенції. Формування та відображення національної ідеї в мистецтві (побутові сцени з життя селян, національні пейзажи). Розвиток архітектури: модерн в архітектурі українських міст. Діяльність художників-живописців (В. Орловський, С. Васильківський, М. Пимоненко, А. Куїнджі, П. Левченко, І. Труш та ін.).

Український пейзаж кінця XIX – першої третини XX ст. Особливості розвитку. Національний пейзаж як об'єкт інтересу українських художників. Рух «передвижників». «Товариство південноросійських художників».

Мистецтво українського модерну і символізму. Основні представники. Поширення ідей естетики модерну в художній культурі України. Сильові особливості модерну. Розвиток модерну в архітектурі українських міст. Різновиди модерну в Україні: європейський модерн (В. Городецький, І. Ледоховський, В. Безсмертний та ін.) та український національний модерн (В. Кричевський, О. Сластіон). Тракткування художнього образу в символізмі. Діяльність художників-символістів на Україні (М. Жук, М. Врубель та ін.).

Український авангард і його роль в історії європейського мистецтва. Феномен українського авангарду в контексті європейської художньої культури. Кубофутуризм (О. Богомазов). Конструктивістська сценографія (О. Екстер, В. Меллер). Супрематизм (К. Малевич). Особливість скульптури О. Архипенка. Діяльність В. Єрмилова та інших представників українського авангарду.

Мистецтво України 1920–1930-их років. Вплив соціалістичної революції на культурно-мистецьке життя в Україні. Політика українізації в 1920-их рр та її позитивний вплив на розвиток українського мистецтва (живопис, скульптура, архітектура). Конструктивізм в образотворчому мистецтві та архітектурі. Модерністські тенденції в мистецтві України. Запровадження соціалістичного реалізму.

Український мистецький нонконформізм другої половини ХХ ст. як незгода з загальноприйнятою схематичною формою художнього мислення (соцреалізмом). Основні центри, представники.

Проблематика й розвиток мистецтва України кінця ХХ – початку ХХІ ст. Вплив суспільно-політичних подій на культурно-мистецьке життя в Україні. Зародки альтернативної до державної мистецької інфраструктури в 1990-их рр. – галереї, приватні колекції, сквоти, незалежні видання та арт-критика. Виставки художників андеграунду (виставка «Інтервали», 2000 р.). Художники Нової хвилі – В. Раєвський, О. Голосій, О. Гнилицький, А. Савадов, О. Тістол, М. Мамсіков, М. Вайсберг та інші. Участь у Венеційських бієнале. Поширення постмодернізму та нових напрямів актуального мистецтва. Стріт-арт та медіа-арт в Україні.

3.3. Історія декоративного мистецтва

Основні види традиційного декоративно-ужиткового мистецтва в Україні та особливості його сучасного розвитку. Образно-символічна природа українського декоративно-ужиткового мистецтва. Традиційні види та їхній розвиток на сучасному етапі.

Історія вивчення декоративно-ужиткового мистецтва в Україні. Витоки декоративно-прикладного мистецтва. Декоративно-прикладне мистецтво Київської Русі. Декоративно-прикладне мистецтво України доби Середньовіччя. Декоративно-прикладне мистецтво України доби Відродження і Бароко. Декоративно-прикладне мистецтво України ХІХ – початку ХХ ст.

Вклад у розвиток декоративного мистецтва відомих вчених М. Біляшівського, Д. Щербаківського, П. Жолтовського, П. Мусієнка та інших. Досягнення сучасних науковців у вивченні декоративно-ужиткового

мистецтва (Т. Кара-Васильєва, М. Селівачов, Л. Жоголь, Н. Глухенька та інші).

3.4. Історія реставраційної справи

Історія розвитку реставраційної справи в Україні. Основні сучасні школи. Поява явища реставрації в Україні як інтерес громадськості до своєї минувшини наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Значення діяльності І. Грабаря, що очолив Всеросійську реставраційну комісію Наркомпросу. Створення у 1938 р. Державної науково-дослідної майстерні Міністерства культури УРСР. Закладення наукових підходів в галузі реставрації у 1940-их рр.

Особливості розвитку галицької школи реставрації (Львів) в кінці ХІХ ст. Значення реставрації під час повоєнної відбудови. Налагодження зв'язків з представниками міжнародних реставраційних структур у 1970-их рр. Перетворення реставрації у наукову дисципліну. Заснування інститутів «Укрпроектреставрація» (Київ), «Укрзахідпроектреставрація» (Львів). Досягнення харківських реставраторів.

Приклад тестових питань:

ДАТИ ВІДПОВІДЬ НА ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ. В КОЖНОМУ ТЕСТОВОМУ ЗАВДАННІ МАЄ БУТИ ОДИН ВАРІАНТ ПРАВИЛЬНОЇ ВІДПОВІДІ.

1. Структурним елементом базилики є :

- а) нава (неф);
- б) периптер;
- в) арка;
- г) обеліск.

2. Визначальні риси стадії «Білий живопис» творчості Роберта Раушенберга?

- а) на білому тлі зображені тільки чорні цифри і деякі фігуративні символи;
- б) на полотно наклеювалися обривки зім'ятих газет, і все це покривалося чорною емаллю;
- в) абстрактні живописні полотна в червоних тонах частково з наклейками з газет, іржавих цвяхів, фотографій, шпагату тощо;
- г) на різнокольоровому яскравому фоні зображені пластичні форми білого кольору .

3. Скульптурні портрети стародавнього Єгипту:

- а) Лаокоон;
- б) Ніка Самофракійська;
- в) Нефертиті, Тутанхамон.

4. Визначити хронологічні межі пізнього бароко в мистецтві України:

- а) початок XVIII – середина XVIII ст.;
- б) 20–80 рр. XVIII ст.;
- в) середина XVIII – кінець XVIII ст.;
- г) кінець XIX – початок XIX ст.

5. Автор проекту Богоявленського собору Братського монастиря на Подолі у Києві:

- а) Й. Старцев;
- б) С. Ковнір;
- в) І. Григорович-Барський;
- г) Г. Шедель.

4. Рекомендована література

1. Александрович В. Львівські малярі кінця XVI ст. Львів, 1998.
2. Антонович Д. В. Шевченко – маляр. Київ : Україна, 2004.
3. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів : Світ, 1993.
4. Асеева Н.В. Украинское искусство и европейские художественные центры (конец XIX – начало XX века). Київ : Наукова думка, 1989.
5. Асеев Ю. С. Київська Русь. Київ, 1990.
6. Асеев Ю. Шедеври світової архітектури. Київ, 1982.
7. Белецкий П.А. Украинская портретная живопись XVII–XVIII вв. Ленинград, 1981.
8. Білецький П. Українське мистецтво другої половини XVII–XVIII століть. *Нариси з історії українського мистецтва*. Київ, 1981.
9. Бурнгардт Я. Культура Італії в епоху Возродження. Смоленск, 2002.
10. Вазари Дж. Життєописання найбільш знаменитих живописців, ваятелів і зодчих. В 5-ти тт. Москва, 2001.
11. Голубець О. Мистецтво XX століття: Український шлях. Львів : Колір ПРО, 2012.
12. Даниэль С. М. Европейский классицизм. Эпоха Пуссена. Эпоха Давида. Санкт-Петербург, 2003.
13. Жолтовський П. М. Монументальний живопис на Україні в XVII–XVIII ст. Київ, 1988.
14. Жолтовський П. М. Український живопис XVII–XVIII ст. Київ, 1978.
15. Жолтовський П.М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст. Київ : Наукова думка, 1983.
16. Запаско Я. П. Мистецтво книги на Україні в XVI–XVIII ст. Львів, 1971.
17. Искусство итальянского Ренессанса: Архитектура. Скульптура. Живопись. Рисунок / Под ред. Рольф Томан. Кельн, 2002.
18. Искусство украинских шестидесятников. Київ, 2015.
19. Історія українського мистецтва: У 5 Т. НАН України ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. Київ, 2007. Т. 4: Мистецтво XIX століття.
20. Історія українського мистецтва: У 5 Т. НАН України ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. Київ, 2007. Т. 5: Мистецтво XX століття.
21. Кашуба О. Українська академія мистецтва. Кн. 1. Історія заснування (березень – грудень 1917). Хронологія подій. Документи. Київ: Фенікс, 2014.
22. Колпакова Г. Искусство Византии. Поздний период. Санкт-Петербург, 2004.

23. Колпакова Г. Искусство Византии. Ранний и средний периоды. Санкт-Петербург, 2004.
24. Логвин Г. Н. Собор Святої Софії в Києві. Київ, 2001.
25. Овсійчук В.А. Майстри українського бароко. Київ, 1991.
26. Овсійчук М.А. Мистецька спадщина Тараса Шевченка у контексті європейської художньої культури. Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2008.
27. Панофский Э. Ренессанс и «ренессансы» в искусстве Запада. Санкт-Петербург, 2006.
28. Сарабьянов Д. Стиль модерн: истоки, история, проблемы. Москва: Искусство, 1989.
29. Смирна Л. Український мистецький нонконформізм: Історичний і світоглядний вимір. Київ: Інтертехнологія, 2006.
30. Соколюк Л. Михайло Бойчук та його школа. Харків: Видавець Савчук О.О., 2014.
31. Степанов А. Искусство эпохи Возрождения. Нидерланды, Германия, Франция, Испания, Англия. Санкт-Петербург, 2009.
32. Український авангард: Альбом / Авт. вступ ст. та упор. Д. Горбачов. Київ: Мистецтво, 1996.
33. Українські мистці у світі: Матеріали до історії українського мистецтва ХХ ст. Авт.-упор. Г. Стельмащук. Львів: Априорі, 2013.

5. Порядок проведення вступного випробування

Абітурієнти, що вступають за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», денної і заочної форм навчання, проходять один етап вступного випробування. Фахове випробування проводиться у формі тестування, котре має виявити рівень теоретичних знань та практичних навичок здобувачів у галузі мистецтвознавства. Вступне випробування триває одну академічну годину. Максимальна кількість балів за результатами вступного випробування – 200 балів.

6. Система оцінки результатів і критерії оцінювання вступного випробування

177–200 балів – оцінка «відмінно»: абітурієнт виявляє особливі здібності, має високий рівень знань теоретичного матеріалу. Вміє самостійно узагальнювати знання та правильно використовує їх під час відповідей на тестові завдання. Володіє термінологією, впевнено демонструє високий

рівень підготовки, майстерно використовуючи матеріал.

135–176 балів – оцінка «добре»: абітурієнт правильно та всебічно розуміє суть питань, показуючи наявний рівень знань. Узагальнює та систематизує інформацію, самостійно виправляє допущені помилки і має власну думку щодо зазначених питань.

100–135 балів – оцінка «задовільно»: абітурієнт висвітлює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання та розуміння основних положень, може виправляти власні помилки.

менше 100 балів – оцінка «незадовільно»: абітурієнт володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів та елементарних понять. Виявляє знання та розуміння основних положень, може виправляти власні помилки, серед яких – чимало суттєвих.